

Social Work & Education

© SW&E, 2018

Shmeliova, T. (2018). Феномен античної пайдейї як підґрунтя польської «педагогіки культури», *Social Work and Education*, Vol. 5, No. 3., pp. 91-107.

ФЕНОМЕН АНТИЧНОЇ ПАЙДЕЙЇ ЯК ПІДҐРУНТЯ ПОЛЬСЬКОЇ «ПЕДАГОГІКИ КУЛЬТУРИ»

Tetiana Shmeliova,

*Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor of the
Department of Artistic
Disciplines and Methods of
Teaching,
Zhytomyr State University named
after Ivan Franko
Zhytomyr, Ukraine*

Тетяна Шмельова,

*кандидат педагогічних наук,
доцент,
доцент кафедри мистецьких
дисциплін і методик навчання
Житомирського державного
університету імені Івана
Франка,
м. Житомир, Україна*

tatianashmeliova1@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4542-2835

УДК 378:373.31+372.874

DOI: 10.25128/2520-6230.18.3.9

Анотація. У статті висвітлено процес теоретичного оформлення педагогічної субдисципліни «Педагогіка культури» в Республіці Польща з позицій її античної генеалогії. Зазначено, що згідно з педагогікою культури, виховання людської особистості ґрунтується на античних цінностях – грецької традиції «пайдейї» (παιδεία) та римському «гуманізмі» (humanitas). Проаналізовано різні дефініції терміна «пайдейя». Науковці одностайно вказують на спільне походження понять «пайдейя» і «педагогіка» від грецького слова «país» – дитина, проте дискутують щодо тлумачення сутності поняття «пайдейя» з позицій освіти чи культури, або можливості вважати пайдейю моделлю виховання. Виявлено, що в Давній Греції поняття «пайдейя» означало вищі форми виховної діяльності й формування особистості засобами культури та її цінностей. Уточнено зміст фундаментального поняття античності «пайдейя» – синоніми культури, певного зразка гуманності, до якого людина наближається, збагачуючи свій внутрішній світ через прийняття цінностей культури. Доведено, що семантика грецької пайдейї з її освітнім підтекстом вплинула на подальший розвиток значення відповідного латинського слова «гуманізм»; наголошено на історичній проблематичності взаємозв'язків римського «гуманізму» і грецької пайдейї. У статті акцентується увага на тому, що ці поняття закладені в основу багатьох сучасних наук, зокрема польської педагогіки культури. Установлено: відповідно до педагогіки культури, освіта й виховання мають забезпечити людський розвиток і самозбагачення через опанування цінностей культури.

Ключові слова: педагогіка; педагогіка культури Республіки Польща; пайдейя; гуманізм; культура; особистість.

Article history:

Received: October 06, 2018

1st Revision: October 21, 2018

Accepted: October 30, 2018

Вступ

У сучасних умовах інтеграції України у світову спільноту на різних рівнях – політичному, економічному, культурному, освітянському – вітчизняна педагогіка виявляє особливий інтерес до педагогічної зарубіжної практики.

Знаний український науковець Н. Ничкало наголошує на необхідності виявлення «прогресивних ідей того чи іншого зарубіжного досвіду, їх філософський, порівняльно-педагогічний аналіз, з'ясування концептуальних засад становлення і розвитку різних систем та освітньо-виховних моделей...» (Ничкало Н., 2011, с.8).

У нашому дослідженні вибір означеної наукової дисципліни сусідньої з нами країни – Республіки Польщі – зумовлений такими чинниками: наші країни мають спільні історико-культурні традиції та майже однаковий рівень соціально-економічного розвитку.

Окрім того, польська педагогіка культури зацікавила нас тим, що в українській педагогіці така дисципліна відсутня. Так, зазвичай в системі педагогічних наук виокремлюють галузеві педагогіки, серед яких є культурно-освітня педагогіка (Ягупов В., 2002, с.56). Вважаємо, що вивчення досвіду польських науковців у галузі педагогіки культури буде корисним для вітчизняної науки.

Отже, під педагогікою культури розуміємо педагогічну субдисципліну (за Зажецьким Л., 2012, с.22), котра вивчає взаємини між культурою і вихованням. Вона розглядається як педагогіка гуманістична або педагогіка особистості, що розвивалася як спроба не лише примирення, але і протиставлення однобічності педагогічного натуралізму й соціологізму

Педагогіка культури виокремлює особистість як гармонійну і водночас індивідуальну структуру людського індивіда, процес формування якої ніколи не закінчується, тому, що особистість або вдосконалюється, або піддається деструкції.

Згідно з педагогікою культури, процес виховання визначається як зустріч людської особистості з об'єктивними умовами і культурними цінностями. Людина бере участь в їх творенні й тим самим збагачує свої духовні сили й творить нові цінності, де «примат природних процесів повинен бути замінений на примат царства душ» (Зажецький Л., 2012, с.28).

У становленні й розвитку польської педагогіки культури можна виокремити три періоди:

I період – з моменту створення на рубежі століть до 1948 р. Період «теоретизації і систематизації», який характеризується появою теоретично оформленої педагогічної концепції педагогіки культури. Це період класичної педагогіки культури, яка робила акцент на духовності людини.

II період – 1949 – 1989 рр. – «політизації та стагнації», коли політичні зміни в Польщі спричинили критику педагогіки культури та призвели до її занепаду. Педагогіка культури існувала під іншими назвами і в рамках інших наукових дисциплін (наприклад, соціалістичний гуманізм або гуманістична педагогіка).

III період – з 1989 р. – початок XXI ст. – «концептуалізації та фундаменталізму». Це період активізації, відновлення та подальшого розвитку педагогіки культури, насамперед завдяки зусиллям професора Я. Гайди (Janusz Gajda), який наголошує, що через сукупність засобів і можливостей педагогіки культури відбувається формування особистості шляхом засвоєння культурних цінностей [https://pl.wikipedia.org/wiki/Pedagogika_kultury].

І хоча в Республіці Польща педагогіка культури існує лише з XX століття в статусі самостійної науки, проте витоки цієї галузі наукового знання можна віднайти в історичній спадщині античності.

Генеалогія педагогіки культури (як і загальної педагогіки) своїм корінням сягає глибокої давнини. Людина протягом віків шукала можливості поліпшення свого існування, намагалася змінити, удосконалити своє життя, творити й відшукувати цінності, необхідні для подальшої праці, суспільної і духовної діяльності. У такий спосіб людина створювала основи матеріальної, суспільної і духовної культури; культури, збагаченої цінностями, які передавалися з покоління в покоління. На думку польського професора Я. Гайда (Gajda J., 2006, s. 15), цей був природний процес, який свідчив про розумову активність людини в пошуку досконалих, ефективних форм діяльності та передачі досвіду наступним поколінням. Проте для вищого рівня існування людини постала необхідність здобувати знання і досвід у більш організований, свідомий та відповідний певному періоду життя спосіб, а це зумовило появу педагогіки.

Загальновідомо, що поняття «педагогіка» має грецьку етимологію (*hais* – дитина, *agōgōs* – провідник, від *ago* – вести) та, на думку Я. Гайди, вказує на ужитковий, а не науковий характер, а саме: виховну діяльність практичного характеру (Gajda J., 2006, s. 15).

Тож у педагогіці культури основою виховання людської особистості, яке ґрунтується на досягненнях культури та її цінностях, стали закладені античні поняття: грецька традиція «пайдейї» (*παιδεία*) та римський «гуманізм» (*humanitas*).

Поняття «пайдейя» з'явилося в Давній Греції та в загальному трактуванні означало вищі форми виховної діяльності й формування особистості засобами культури та її цінностей, що, фактично, є завданням педагогіки культури (Gajda J., 2006, s. 16).

З давніх-давен і дотепер філософи, історики культури, педагоги та ін. науковці виявляли неухильний інтерес до феномену пайдейї. Так, наприклад, пайдейя стала глобальною темою дискусії на Всесвітньому Філософському конгресі у Бостоні 1998 р.

Мета дослідження. З огляду на те, що науковці різних країн: Польщі (Я. Гайда, М. Красноденбський, А. Мужин, В. Стружевський); Чехії (Л. Главічкова); Англії (К. Біллер, Ф. Камбі); Італії (Р. Оніга); України (О. Зоріна, В. Лозовий, Л. Мандрищук); Росії (І. Гобозов, Г. Драч, М. Полякова) тощо, впевнено заявляють про джерела не тільки сучасної педагогіки, а й культури, мистецтва та багатьох інших наук у грецькій традиції пайдейї, вважаємо за необхідне провести аналіз педагогічного потенціалу феномена пайдейї, як підґрунтя становлення польської педагогіки культури та з метою привернути увагу вітчизняних педагогів до цієї проблеми.

Методологія дослідження: теоретичні (аналіз польської та української наукової літератури з досліджуваної проблеми); емпіричні (порівняльний аналіз, узагальнення).

Основна частина

Поняття «пайдейя» є багатограним і складним для інтерпретації та донині залишається дискусійним, попри значні наукові напрацювання. Проте в нашій статті ми не претендуємо на монументальний аналіз поняття «пайдейя» з філософських позицій, вважаючи це недоцільним у педагогічному дослідженні.

Насамперед нас цікавлять дефініції пайдейї, здійснені дослідниками-педагогами, які акцентують увагу на тому, що поняття «пайдейя» і «педагогіка»

мають в корені загальну частку – грецьке слово «*pais*» – дитина, та дискутують щодо тлумачення поняття «пайдейя» з позицій освіти чи культури, або можливості вважати пайдейю моделлю виховання.

У польській словниковій літературі це поняття трактується так: «пайдейя (гр. *pais* «дитина», буквально «виховання, освіта дитини») 1) у Давній Греції спочатку означало виховання дітей, пізніше – загальну освіту, гуманізацію; 2) прагнення до ідеальної єдності тілесного, політичного й музичного виховання в рамках грецької політики полісу» (Encyklopedia PWN).

В українській довідниковій літературі грецьке поняття «пайдейя» тлумачиться досить широко, а саме: «безпосереднє виховання, освіта, а також освіченість, вченість, просвітництво, культура, тобто досягнення античною людиною рівня «техне» (знавця)» (Морфологія культури: тезаурус, 2007, с. 54).

Подібну дефініцію пропонують автори: М. Белоусова, О. Ковальчук, В. Римський (Белоусова М. М., Ковальчук О. В., Римський В. П., 2010, с. 46): «пайдейя (гр. *pais* – дитина), у першу чергу, виховання й освіта дітей, потім загальна освіта: гармонійне тілесне й духовне формування людини, яке реалізує всі її здібності й можливості».

На думку М. Полякової, найбільш близьким до розуміння пайдейї є педагогічне поняття «освіта», а саме: пайдейя – це освіта людини за допомогою її органічного контакту з культурою, який здійснюється через низку занять та фактично є певним способом життя людини (Полякова М. А., 2015, с. 125).

Не можемо оминати увагою позицію Ф. Камбі, котрий визначає пайдейю як своєрідну виховну модель, що передбачає освіту молодих людей у рамках двох паралельних дій – виховання фізичного й психічного (духовного). Ця модель конструє «етос» народу як сукупність стійких, стабільних рис характеру індивіда (звідси походить поняття «етика») (Cambi F., 2009, s. 26-27).

Подібну дефініцію пайдейї знаходимо в П. Ярочинського (P. Jaroszyński): «Пайдейя (гр. *παιδεία*, лат. *educatio, humanitas, cultura*) – це формування людини з раннього віку засобами навчання та виховання; універсальні основи освіти або ідеал, який розробили стародавні греки та який загальноновизнаний універсальним».

Очевидно одне: багато науковців трактують пайдейю з позицій освіти й виховання.

Іншої думки дотримується В. Пічугіна: поняття «пайдейя» не було аналогом сучасного поняття «освіта», а більше відповідало поняттю «культура» (Пічугіна В. К., 2013, с. 123).

Українська дослідниця О. Яценко взагалі вважає, що інтерпретація поняття «пайдейї» як процесу освіти та соціалізації й адаптації особистості, відповідно до вимог соціального середовища, є поверхневою. На її переконання, пайдейя – «це принцип консолідації та рефлексії культури», а залучення індивіда до культури «докорінно змінює пріоритети в способі життєдіяльності людини, фундаментально трансформує та проектує як мотиваційну сферу, так і праксеологічний вимір життя» (Яценко О. Д., 2017, с. 80).

На нашу думку, визначення сутності пайдейї неможливе без пояснення терміну філософами античності – Сократом (470/469 – 399 р. до н. е.) і Платоном (427-347 до н. е.). Так, Сократ вважав еллінами тих, кого об'єднує культура, а не кров, а чужинці повинні були прийняти грецький стиль життя, детермінований пайдейєю. Іншими словами, людина знаходить себе в полісі, в рамках якого досягається «згода розумів» і «згода про слова», але «мова зовсім не йде про те, щоб люди розділяли

одні й ті ж погляди, одні й ті ж судження й одні й ті ж цінності»; головне, щоб люди «дослуховувалися переконанням законів, корилися їм» (Рассел Б., 1995, с. 81).

Корифей грецької філософії Платон вбачав у пайдейї шлях (а також його педагогічну організацію), який людина повинна пройти, змінюючи себе в прагненні до ідеалу духовної і фізичної досконалості. Характеризуючи свій педагогічний метод, Платон окреслив його, як «довгий обхідний шлях» (Петров Ю.В., 2007, с.97).

Класичне грецьке виховання, фактично – освіта людини передбачала сприймання особистості як певної цілісності. Виховуватись людина мала в цілому – з її душею і тілом. Давня еллінська освіта була спрямована на здійснення ідеалу калокагатії (від гр. *καλοκαγαμία*) – органічного поєднання художнього й літературного, інтелектуального й фізичного виховання. Калокагатія, у буквальному розумінні, означає наявність у людині краси й доблесті; «Краса» (*καλος*) висловлює фізичний бік людської сутності, «доблесть» (*αγαθος*) – моральний стан людини. Згідно з грецьким розумінням освіти, високорозвинений розум мав бути в чудово розвиненому тілі – людина повинна бути прекрасна вся (*παυκαλος*). Ідея цілісності й всебічності особистості з давніх часів перейшла в пізнішу культуру і навіть захопила таких «неоязичників», як Буркхардт і Ніцше.

Отже, як бачимо, поняттю «пайдейя» в грецькій демократії надавалося винятково важливе значення, що об'єднувало виховання, навчання, культуру, просвітництво тощо. Це досить містке слово, яке широко використовувалося в духовному житті греків. Грецька демократія визначила сутність пайдейї, головну особливість грецької культури – ідею про верховенство людського розуму, принцип розумного світорозуміння й уявлення про прометеєве (творче) призначення людини. Відкриття людини – ідея про громадянина полісу як самостійної цінності, визнання за ним права на ініціативу, віра в те, що вільна людина спроможна зробити правильний вибір, довіру до розуму людини та її свободу – ось що є найважливішим досягненням грецької культури, досягненням, що визначило її всесвітньо-історичне значення (Белоусова М. М., Ковальчук О. В., Римский В. П., 2010, с. 48).

В античній культурі існувала тільки одна система класичної освіти, і вона виступала у формі пайдейї. Саме завдяки єдиному утворенню і єдиному вихованню греки зберегли свою ідентичність, власну культуру, яка відрізняла їх від решти світу.

Ми абсолютно погоджуємося з думкою українських науковців про те, що «греки побудували унікальну систему освіти, де людина формується не як професіонал у певній галузі, а як особистість з певними ціннісними орієнтирами. Можемо зробити висновок: людина культурна, на відміну від людини біологічної, усвідомлює свою «штучність» у тому розумінні, що культурною вона не народжується, а стає. Людина культури всім, чим вона багата, як культурна особистість, зобов'язана освіті та вихованню» (Морфологія культури: тезаурус., 2007, с. 54).

З позицій сьогодення слід визнати, стосовно до культури, освіта є вторинним і підлеглим явищем: через освіту відбувається залучення молодого покоління до цінностей і навичок, які характеризують культуру будь-якого суспільства.

Таким чином, **пайдейя** – синонім культури, як розвитку в людині духовних та фізичних здібностей, що надає їй право називатися людиною.

В інтерпретації С. Куновського (Kunowski S., 2011, s. 52), конотація поняття «пайдейя» – це певний зразок гуманності, до якого людина – творча істота – наближається, збагачуючи свій внутрішній світ завдяки «спілкуванню» з цілим світом цінностей, що містяться в творах культури.

Через «спілкування» з культурними цінностями людина розвиває в собі почуття, волю, інтелект і диспозицію для точного оцінювання. Забезпечення людського саморозвитку та самозбагачення через сприйняття цінностей культури у педагогіці культури піднесено до рангу своєрідної «освітньої інстанції», завдяки якій збагачується «людська тканина» (Gajda J., 2006, s. 22).

Як бачимо, основні цінності грецької пайдейї виходять за межі власне педагогічної сфери й формуються у вигляді норм й зразків у контексті культури.

Отже, констатуємо, що вже на цьому етапі європейської історії (приблизно IV ст. до н.е.) закладаються основи поняття «освіта» (або «освіченість»), і пов'язані вони безпосередньо з формуванням індивідуальних рис характеру людини, які водночас відповідають загальному культурному рівню того суспільства, де це формування відбувалося. Зазначимо, що подібне розуміння буде характерне для різних етапів розвитку західної цивілізації («теологічного раціоналізму», гуманізму Ренесансу, «християнського антропологізму», який став предтечею сучасного західного індивідуалізму й прагматизму).

М. Полякова вважає, що «існують якісь концепти (наприклад, пайдейя), які змінюються в часі, варіюються протягом століть аж до моменту свого зникнення з повсякденної мови, щоб потім відродитися в складі інших слів (наприклад, педагогіка), і які одночасно зберігають старе значення і змінюють свою зовнішню форму» (Полякова М.А., 2015, с.86).

Цікаву думку висловив польський науковець В. Стружевський, котрий причину існування педагогіки (як науки й мистецтва виховання) вбачає у недосконалості людини. Тобто, якби людина була ідеальною істотою, такою, що відбулася, закінченою, готовою особистістю – виховання їй не тільки не було б потрібно, але було б просто неможливо. «Виховання передбачає динамічну структуру людини, [...] її становлення та зміни, [...] можливість змінити себе в кращу сторону» (Strózewski W., 1987, s. 33). Отже, людська недосконалість є однією з умов для можливості виховання та формування людських здібностей. Саме досвід людської недосконалості дає надію, що може здійснюватися виховання й самовиховання людини, що її здібності можуть бути сформовані. Фактично процес набуття пайдейї не можливий без широкого поля діяльності у вигляді людської недосконалості, тож процес набуття пайдейї є тривалим і, фактично, говоримо про неможливість його завершення. Власне пайдейя – це ідеал (зразок), досягнення якого слід прагнути, але який не можна досягти вповні.

Концепція грецької пайдейї безпосередньо пов'язана з іншим античним терміном – *humanitas* (людський, людяний), принципово важливим для розуміння процесу формування західного мислення і західних виховних традицій; це поняття покладено в основу європейського «гуманізму».

Взаємозв'язки римського *humanitas* і грецької *παιδεία* історично досить проблематичні. Так, на думку В. Бичкова, «*humanitas* бере початок від грецької пайдейї й означає витончене, аристократичне виховання, високу культуру, недоступні для простого римського народу» (Бычков В.В., 1981, с.148).

Семантика грецької пайдейї з її освітнім підтекстом стала однією з передумов подальшого розвитку значення відповідного латинського слова «гуманізм». Порівнюючи коріння слів *homo* («людина» в латинському) і *pais* («дитина» в грецькому), відзначаємо, що грецький термін більш широкий, він спрямований на те, щоб дитина, вихована засобами культури, стала людиною. Проте гуманізм – більш

зрілий продукт римської цивілізації і, що особливо важливо, більш антропоцентричний концепт, ніж пайдейя.

Цицерон (106-43 рр. до н. е.) поглибив сутність поняття «*humanitas*» шляхом синтезу традиційних моральних цінностей. *Humanitas* для Цицерона – це те, що характеризує людину як особистість. Саме завдяки Цицерону ідея *humanitas* набула цивілізаційного характеру і стала базовою для гуманістичного виховання протягом наступних століть. А думка Цицерона про те, що людська природа може бути повністю збагнена тільки в порівнянні з божественною природою, стала основою для подальшого розвитку поняття *humanitas* християнською культурою Європи.

Українська дослідниця Л. Мандришук, посилаючись на інших учених (О. Батлук, В. Єгер, М. Гайдегер та ін.), вважає, що «саме грецьку пайдейю Цицерон переклав латинською мовою як *humanitas*... Термін «гуманізм» у цьому значенні походить від *humanitas*, котрим у час Цицерона і Варона характеризували освіту як таку, те, що греки називали *paideia*: освіта привілейована – для тих, хто вважав гуманітарні науки інструментами, дисциплінами, властивими людині, що відрізняють її від інших тварин» (Мандришук Л.В., 2010, с.135).

Антична епоха була особливим періодом історії, в якому педагогічна реальність не сприймалася як окрема реальність. Оскільки світ пізнавався через людину, а людина – через навколишній світ, педагогічна реальність була інтегрована в повсякденну реальність.

Пізніше відбувся перехід *humanitas* у загальноєвропейський формат – трансляція поняття на всю західну культуру: суперечлива в період Середньовіччя та незаперечна в епоху Відродження.

Безперечно саме гуманізм, Відродження і Реформація остаточно сформували європейську цивілізацію, надали їй блиску і трагічності, власної специфіки й індивідуальності; а також стали джерелом сучасного розуміння людини й сучасних систем освіти (Полякова М.А., 2015).

На думку Б. Шліверського (Śliwerski B., 2006, s. 59), з плином часу (в історичному розрізі) педагогіка стала філософією (наукою про людину, пайдейєю, антропологією); самостійною галуззю гуманітарних наук; предметом академічної і професійної освіти; суб'єктивною теорією виховання; інтелектуальною формацією спільноти.

Висновки

Таким чином, можна стверджувати, що історична спадщина античності, зокрема її фундаментальні поняття «пайдейя» і «гуманізм», є підґрунтям багатьох сучасних наук та містить в собі педагогічний потенціал виховної моделі сучасного покоління, основу виховання людської особистості засобами досягнень культури та її цінностей.

Наведені вище міркування є обмеженими до певного узагальнення та можуть викликати творчу полеміку з дослідниками-філософами. Однак, зазначимо, що, на жаль, педагогіка останнього десятиліття не вбачала великої необхідності у новому прочитанні спадщини античних філософів-педагогів, а філософія не полегшувала це завдання.

Література

Белоусова, М. М., Ковальчук, О. В., Римский, В. П. (2010). Методология исследования субкультур в социально-гуманитарных науках: Статья 3. Культурно-

исторические образы субкультур детства и юности (античность и средние века): [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/metodologiya-issledovaniya-subkultur-v-sotsialno-gu-manitarnyh-naukah-statya-3-kulturno-istoricheskie-obrazy-subkultur-detstva-i-yunosti>

Бычков, В. (1981). Эстетика поздней античности. М., Наука, 328.

Мандришук, Л. (2010). Роль грецької пайдеї у становленні римського гуманізму. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки. Львів, ЛНУ ім. Івана Франка*. Вип. 13, 134-141.

Морфологія культури: тезаурус. (2007). Х., Право, 384.

Ничкало, Н. (2011). Порівняльна професійна педагогіка як галузь педагогічного знання. *Порівняльна професійна педагогіка: наук. журнал*. К., Хмельницький : ХНУ. Вип. 1, 6-18.

Петров, Ю. В. (2007). Представление о культуре в эпоху античности: [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/predstavlenie-o-kulture-v-epohu-antichnosti>

Пичугина, В. К. (2013). Феномен «Забота о себе» через призму древнегреческой пайдеи: [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/fenomen-zabota-o-sebe-cherez-prizmu-drevnegrecheskoy-paideyi-1.pdf>

Полякова, М. А. (2013). Формирование базисных педагогических традиций западной цивилизации (античность и средние века): [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-bazisnyh-pedagogicheskikh-traditsiy-zapadnoy-tsvivilizatsii-antichnost-i-srednie-veka.pdf>

Ягупов, В.В. (2002). Педагогіка: *Навч. посібник*. К. : Либідь, 560.

Яценко, О. Д. (2017). Античний принцип пайдеї перед викликами сучасної соціокультури. *Освітній дискурс : Гуманітарні науки : зб. наук. праць*, К.,: ПП Вид-во «Гілея», Вип. 2, ч. II : Філософські науки, 79-89.

Gajda, J. (2006). *Pedagogika kultury w zarysie*. Wydanie II. Kraków, Oficyna Wydawnicza «Impuls», 318.

Encyklopedia PWN: [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/paideia.html>

Cambi, F. (2009). *Manuale di Storia della pedagogia*. Lamenza: Edizioni Laterza, 416.

Kunowski, st. (2011). *Podstawy współczesnej pedagogiki*. Warszawa, 280.

Stróżewski, W. (1987). O stawaniu się człowiekiem (Kilka myśli nie wykończonych). „*Zeszyty Naukowe UJ. Prace Pedagogiczne*”. z. 6, 103.

Śliwerski, B. (2006). *Pedagogika. Wprowadzenie do pedagogiki*, w: *Pedagogika*, t. 1, Podstawy nauk o wychowaniu. Gdańsk: GWP, 275.

Zarzecki, L. (2012). *Teoretyczne podstawy wychowania. Teoria i praktyka w zarysie*. KPSW Jelenia Góra, 146.

Jaroszyński, P. (1993). *Paideia*: [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.ptta.pl/pef/pdf/p/paideia.pdf>

THE PHENOMENON OF ANTIQUE PAIDEIA AS THE BACKGROUND FOR THE POLISH CULTURE OF PEDAGOGICS

Tetiana Shmeliova, Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Artistic Disciplines and Methods of Teaching, Zhytomyr State University named after Ivan Franko, Zhytomyr, Ukraine,
tatianashmeliova1@gmail.com

Abstract. *The article deals with the problem of the theoretical development of the pedagogical sub discipline «pedagogy of culture» in the Republic of Poland from the stand point of its origins from the historical heritage of antiquity. It is noted that in the pedagogy of culture, the basis of the upbringing of the human personality, based on the achievements of culture and its values, is founded on the ancient concepts – the Greek tradition of «paideia» (παιδεία) and Roman «humanism» (humanitas). The definitions of «paideia» of the scientists from different countries are analyzed, which unanimously indicate the general origin of the concepts «paidei» and «pedagogy» from the Greek word «pais» – a child, but they discuss the interpretation of the essence of the concept of «paideia» from the standpoint of education or culture, or the possibility to consider paideia to be a model of education. It was discovered that the concept of «paideia» appeared in ancient Greece and in the general interpretation it mean higher forms of educational activity and the formation of personality by means of culture and its values. The content of the fundamental notion of antiquity «paideia» as the synonym of culture, as a definite example of humanity, to which a person as a creative creature approaches, enriching his inner world through the perception of cultural values, is specified. It is motivated that the semantics of the Greek paideia with its educational subtext became one of the prerequisites for the further development of the meaning of the corresponding Latin word «humanism» and the historical problematic relationship between the Roman humanism and the Greek paideia is emphasized. The emphasis is given to the fact that these concepts form the basis of many modern sciences, including Polish pedagogy of culture. Thus, ensuring that people develop and enrich themselves, communicating with the values of culture, is considered the prerogative of education and upbringing in the pedagogy of culture.*

Keywords: *pedagogy; pedagogy of culture; paideia; humanism; culture, personality.*

References

Belousova, M.M., Kovalchuk, O.V., Rimsky, V.P. (2010). Methodology of subculture research in social and human sciences: Article 3.Cultural-historical images of subcultures of childhood and adolescence (Antiquity and the Middle Ages): [Electronic resource]. Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/v/metodologiya-issledovaniya-subkultur-v-sotsialno-gumanitarnyh-naukah-statya-3-kulturno-istoricheskie-obrazy-subkultur-detstva-i-yunosti> [In Russian].

Bychkov, V. (1981). Aesthetics of Late Antiquity. Moscow: Science, 328. [In Russian].

Mandryschuk, L. (2010). The role of the Greek paideia in the formation of Roman humanism. *Visnykof Lviv university. Series Philosophical Sciences*. Lviv, Ivan Franko LNU, Issue 13, 376, Pp.134-141. [In Ukrainian].

Morphology of Culture: Thesaurus. (2007). X .: Law, 384 p. [In Ukrainian].

Nychkalo, Nelly (2011). Comparative professional pedagogy as a branch of pedagogical knowledge. *Comparative Professional Pedagogy: Scient. journal*. – K.; Khmelnytsky: KhNU, Issue1. Pp. 6-18. [In Ukrainian].

Petrov, Yu. V. (2007). The concept of culture in the epoch of antiquity: [Electronic resource]. Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/v/predstavlenie-o-kulture-v-epohu-antichnosti> [In Russian].

Pichugina, V.K. (2013). The phenomenon of «Taking care of yourself» through the prism of the ancient paideia: [Electronic resource]. Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/n/fenomen-zabota-o-sebe-cherez-prizmu-drevnegrecheskoy-paydeyi-1.pdf> [In Russian].

Polyakova, M.A. (2013). Formation of basic pedagogical traditions of Western civilization (Antiquity and the Middle Ages): [Electronic resource]. Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-bazisnyh-pedagogicheskikh-traditsiy-zapadnoy-tsivilizatsii-antichnost-i-srednie-veka.pdf> [In Russian].

Yatsenko, O.D. (2017). Ancient principle of the paideia before the challenges of modern socioculture. *Educational discourse. Collection of scientific works. Issue 2, Part II: Philosophical Sciences*, Pp.79-89. [In Ukrainian].

Gajda, J. (2006). Pedagogy of culture in an outline. Krakow, Publishing House «Impuls». Edition II, – p.318. [In Polish].

Encyclopedia PWN: [Electronic resource]. Access mode: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/paideia.html> [In Polish].

Cambi, F. (2009). Manual of History of Pedagogy. Lamenza: Edizioni Laterza, 416. [In Italian].

Kunowski, St. (2011). Basics of modern pedagogy. Salesian publishing house, warsaw, 280. [in Polish].

Strozewski, W. (1987). About becoming a human (Some unfinished thoughts), «*Scientific Papers of the Jagiellonian University. Pedagogical works*». z. 6, 103. [In Polish].

Śliwerski, B. (2006). Pedagogy. Introduction to pedagogy, in: Pedagogy, Vol. 1, Fundamentals of Educational Sciences. Gdańsk: GW, 275. [In Polish].

Zarzecki, L. (2012). Theoretical foundations of education. Theory and practice in outline. KPSW Jelenia Góra, 146.

Jaroszyński, P. (1993). Paideia: [Electronic resource]. Access mode: <http://www.ptta.pl/pef/pdf/p/paideia.pdf> [In Polish].

